

Mari Sjöström

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Kuntaliiton lausunto asiasta perusopetuksen oppimistulokset, mahdollisuuksien tasa-arvo ja rahoitus; eduskunnan tarkastusvaliokunnan teettämä tutkimus (O 20/2024 vp)

Kuntaliitto kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnan teettämästä tutkimuksesta ja siinä esite-
tyistä suosituksista.

Tutkimuksessa tarkastellaan perusopetuksen oppimistulosten ja ns. koulu-
tuksellisen mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumisen kehitystä Suomessa.
Tutkimus sisältää sekä yksilökeskeisen että koulutusjärjestelmän arvioinnin
kehittämistä koskevan ulottuvuuden. Raportissa esitetään parlamentaarisen
komiteavalmistelun käynnistämistä, jonka tehtävänä olisi valmistella konk-
reettiset toimet perusopetusta koskevan datainfrastruktuurin paranta-
miseksi. Kuntaliiton mukaa raportti antaa vaikutelman, että infrastruktuu-
rilla viitataan laajoihin tiedonkeruisiin sekä seurannan monitasoiseen mah-
dollistamiseen, joka edellyttäisi tarkkaa harkintaa ja riskianalyysejä sekä vi-
ranomais- ja kustannusvaikutusten arviointia.

Kuntaliiton mukaan on ensiarvoisen tärkeää, että perusopetuksen järjestäjät
osallistuvat kansallisiin arviointeihin lain edellyttämällä tavalla ja saavat tu-
kea arvioida antamaansa koulutusta itsearviointin periaattein. Kuntaliiton
selvityksen (2025) mukaan kunnat ovat tehneet konkreettisia panostuksia
esim. oppivelvollisuusikäisten hyvinvointiin, mutta niiden yhteisvaikutuksia
on haastava arvioida. Selvityksessä kiinnitettiin huomiota myös sellaiseen
ulottuvuuteen, että ilman kansallisia toimia tai kuntien tekemiä panostuksia
esim. henkilöstöön ja palveluiden kehittämiseen, voisi tilanne olla nykyistä
kehitystä vakavampi.

**Kuntaliitto suhtautuu varauksella ehdotukseen komiteatyön välttämättö-
mydestä kansallisen datainfrastruktuurin kehittämiseksi tutkimuksessa
esitettyjen havaintojen perusteella. Kuntaliiton mukaan raportissa esitettyä
kehittämistyötä tehdään tälläkin hetkellä ja suosituksissa esille nostettui-
hin kysymyksiin on mahdollista hakea vastauksia ja ratkaisuja muillakin ta-
voin.**

Viimeisten vuosien aikana on tehty monia konkreettisia panostuksia kansalliseen datainfrastruktuuriin kuten Opetushallituksen KOSKI-järjestelmään, oppivelvollisuuden seuranta- ja valvontapalveluun, opintopolku-palveluun, varhaiskasvatusta, esi- ja perusopetusta sekä vapaata sivistystyötä koskevaan arkkitehtuurityöhön digitalisaation, tiedonhallinnan ja tietovirtojen kehittämiseksi.

Tämän lisäksi on käynnissä useampi työryhmä, jossa perusopetuksen oppimistulokset tai koulutusjärjestelmän arviointikäytänteet ovat tarkastelun kohteena. Opetus- ja kulttuuriministeriössä on käynnissä työryhmä koulutuksen arviointijärjestelmän kehittämiseksi. Työryhmän keskeisinä tehtävinä on laatia tilannekuva koulutuksen arvioinnista sekä konkreettisia ehdotuksia arvioinnin kehittämiseksi. Työryhmän toimikausi päättyy tämän vuoden loppussa. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä väestönkehityksen vaikutuksista perusopetuksen järjestämiseen on ehdottanut loppuraportissaan perusopetuksen laatutavoitteiden käyttöönottoa, joiden avulla on tarkoitus saada valtakunnallisesti vertailukelpoista ja ajantasaista tietoa perusopetuksen järjestämisestä. Seurantakokonaisuudella on tarkoitus vahvistaa perusopetuksen tietopohjaa sekä kehittää opetuksen järjestäjien arviointikäytänteitä. Opetus- ja kulttuuriministeriössä on myös käynnissä oppimistulosten vahvistamista koskeva työryhmä, jonka tehtävänä on tuottaa ja analysoida tilannekuvaa ja luoda yhteinen näkemys perusopetuksen oppimistulosten laskuun vaikuttaneista tekijöistä sekä laatia yhteiseen näkemyksiin perustuva esitys kehittämistarpeista ja toimenpiteistä oppimistulosten kääntämiseksi nousuun. Työryhmiin osallistuu viranomaisten lisäksi keskeisiä sidosryhmiä. Kuntaliiton mukaan vaikuttaa siltä, että mainitut työryhmät tarkastelevat perusopetuksen arviointia koskevaa tietopohjaa ja tiedonkeruun käytänteitä. Työssä hyödynnetään myös ajankohtaista tutkimusta.

Oppilaiden näkökulmasta valmisteilla on myös ns. perusopetuksen osaamistakuu, jolla pyritään täsmentämään ja yhdenmukaistamaan oppilaiden osaamisen arviointikäytänteitä ja määrittelemään nykyistä täsmällisemmin oppiaineiden vähimmäisosaamisen tasoa, jolla on keskeinen vaikutus oppivelvollisuuden suorittamiselle ja jatko-opinnoille.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota, että raportissa on kuvailtua kuntien perusopetuksen järjestämiseen liittyvää varsin mittavaa tietovarantoa. Mahdollisia jatkotoimia harkittaessa on syytä tunnistaa, että opetuksen järjestäjät voivat harkita ja luovuttaa tietoa arviointeihin ja tutkimukseen tälläkin hetkellä. Raportista saa vaikutelman, että joissakin tilanteissa tutkijat kokevat työllä lähestyä asiassa kuntia ja muita keskeisiä viranomaisia sekä yhdistellä eri tietolähteistä aineistoja, vaikka mahdollisuuksia tähän olisi.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että koulutusjärjestelmää koskevia arviointikäytänteitä kehitetään systemaattisesti ja pitkäjänteisesti tiiviissä yhteistyössä opetuksen järjestäjien kanssa. On tärkeää, että perusopetuksen toiminnan vaikuttavuuden arviointikäytänteitä pyritään myös kehittämään muun koulutusjärjestelmään liittyvän tutkimuksen ja arviointien ohella. Vaikuttavuuden käsite on huomattavan laaja perusopetuksen kontekstissa. Toiminnan vaikutusten arvioinnit sisältävät usein myös tästä syystä haasteita. Perusopetuksella on laaja yhteiskunnallinen koulutustehtävä osaamisen ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Palvelun järjestämistä rahoitetaan julkisilla voimavaroilla (valtio, kunnat), jolloin talouden reunaehdot asettavat toiminnalle rajoitteita. Tältä osin on tärkeää pohtia ja arvioida kohdentuuko voimavarat ja toimenpiteet tarkoituksenmukaisella tavalla niihin tavoitteisiin, joita koulutukselle ja osaamiselle asetetaan. Tietopohjaista päätöksentekoa tarvitaan entistä vahvemmin jatkossa.

Lopuksi kunnat kasvatuksen ja useamman koulutusmuodon järjestäjinä ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että erilliset kasvatus- ja koulutusjärjestelmän arvioinnin lähestymistavat eivät kaikilta osin tue laajempaa paikallista strategista kehittämistyötä ja koulutusjatkumoiden kehittämistä. Kansallisesti kerätty tieto ei myöskään aina palaudu koulutuksen järjestäjille. Edistyneet kunnat ovat kehittäneet omia arviointikäytänteitään yhtä koulutusmuotoa laajemmin, jossa sekä kunnan strategiset tavoitteet että koulutusjatkumot tulevat huomioiduksi.

SUOMEN KUNTALIITTO

Susanna Huovinen
varatoimitusjohtaja

Mari Sjöström
erityisasiantuntija